

ژئوپلیتیک؛

بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی

تالیف:

حسن کریمی

انتشارات راز نهان

۱۳۹۷

سرشناسه	کریمی، حسن، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	ژئوپلیتیک: بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی / تألیف حسن کریمی.
مشخصات نشر	تهران: راز نهان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۲۶۴ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۴۸-۴۱۱-۴
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	سلفیه
موضوع	Salafiyah
موضوع	سلفیه -- عقاید
موضوع	Salafiyah -- Doctrines
موضوع	رادیکالیسم -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Radicalism -- Religious aspects -- Islam
موضوع	بنیادگرایی اسلامی
موضوع	Islamic fundamentalism
موضوع	بنیادگرایی اسلامی -- جنبه‌های سیاسی
موضوع	Islamic fundamentalism -- Political aspects
رده بندی کنگره	BP۲۰۷/۵/ک۱۳۹۷
رده بندی دیویی	۲۰۰/۳۱۶
شماره کتابشناسی ملی	۱۷۲۳۵۲

آدرس: میدان انقلاب، اول جمعا راده جنوبی، کوچه دانشور، پلاک ۱۲، واحد ۲

شماره تماس: ۰۲۶۶۹۰۱۸۴۱ - ۰۲۶۶۹۰۲۶۹

آدرس الکترونیکی: raznahanbook.com

آدرس سایت: www.raznahanbook.com

عنوان کتاب..... ژئوپلیتیک: بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی

مؤلف..... حسن کریمی

صفحه آرا..... رضا کاوه

طراح جلد..... رضا کاوه

ناشر..... رازنهان

شمارگان..... ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ..... اول ۱۳۹۷

قیمت..... ۲۲۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-448-411-4

فهرست مطالب

۹		مقدمه
۱۳		بخش اول
۱۳		دین اسلام
۱۵		اسلام و نقش آن در ساخت ژئوپلیتیک تمدن اسلامی
۱۵		الف- ترغیب و تشویق به عمل امری
۱۶		ب- همگانی کردن دانش
۱۶		ج- پیکار با بی‌سوادی
۱۶		د- طرح اندیشه‌های نوین
۱۷		هـ - آزاد اندیشی و فراهم ساختن زمینه نقد
۱۷		و - آزادی فکر از قیود تقلید
۱۷		ز- سادگی احکام
۲۰		تمدن اسلامی و افول ژئوپلیتیکی آن
۲۵		جنبش اصلاح فکری دینی
۲۶		۱- سید جمال‌الدین اسدآبادی؛ متفکر انقلابی
۲۷		۲- شیخ محمد عبده؛ اندیشمند اصلاح طلب
۲۹		۳- محمد رشید رضا؛ واضع تئوری خلافت (حکومت اسلامی)
۳۰		اسلام سیاسی
۳۵		بیداری اسلامی
۳۵		۱- ایران

۳۶	۲- امپراطوری عثمانی
۳۶	۳- مصر
۳۷	۴- شبه قاره هندوستان
۳۷	بنیادگرایی اسلامی
۴۱	معمای بنیادگرایی اسلامی
۴۲	رادیکالیسم
۴۲	رادیکالیسم اسلامی
۴۵	موضع اسلام نسبت به رادیکالیسم
۴۶	موضع اسلام نسبت به تروریسم
۴۸	تفاوت میان اسلام سیاسی، بنیادگرایی و رادیکالیسم
۴۹	سلفیگری و ریشه آن
۵۰	۱- سلفیگری ننتی
۵۰	۲- سلفیگری تکفیری
۵۱	۳- سلفیگری جهادی
۵۱	۴- سلفیگری تکفیری جهادی
۵۳	اندیشمندان سلفیگری
۵۳	۱- ابن تیمیه؛ نظریه پرداز سلفی گری
۵۷	۲- محمد بن عبدالوهاب؛ پیشوای وهابیت
۶۰	۳- حسن البناء؛ بنیانگذار اخوان المسلمین
۶۳	۴- علی عبدالرزاق؛ بلشویک کمونیست
۶۴	۵- ابوالعلا مودودی؛ بنیانگذار سلفیگری نو
۶۹	۶- سید قطب؛ معلم تکفیر و معمار اسلام رادیکال
۷۳	۷- یوسف عبدالله قرضاوی؛ رهبر اتحادیه علماء جهان اسلام
۷۷	۸- ابو عبدالله المهاجر المصری؛ مرجع فقهی داعش
۷۹	گروههای جهادی؛ ابعاد مکانی
۸۱	۱- ابوسیف
۸۱	۲- جماعت اسلامی
۸۵	۳- سپاه صحابه
۸۶	۴- لشکر طیبه
۸۷	۵- شبکه حقانی
۸۸	۶- لشکر جهنگوی

- ۷- طالبان پنجابی..... ۹۱
- ۸- طالبان وزیرستان شمالی..... ۹۲
- ۹- حامیان القاعده یا لشکر ذل در وزیرستان جنوبی..... ۹۳
- ۱۰- طالبان پاکستان قدرتمندترین گروه تروریستی وزیرستان جنوبی..... ۹۴
- ۱۱- طالبان هوادار ملا نذیر یا طالبان وزیرستان جنوبی..... ۹۵
- ۱۲- جنبش تحریک نفاذ شریعت محمدی..... ۹۷
- ۱۳- القاعده..... ۹۸
- ۱۴- طالبان..... ۹۹
- ۱۵- حرکت اسلامی ازبکستان..... ۱۰۰
- ۱۶- امارت اسلامی قفقاز..... ۱۰۱
- ۱۷- حزب التحریر..... ۱۰۲
- ۱۸- حزب بهت اسلامی..... ۱۰۴
- ۱۹- دولت اسلامی عراق و شام (داعش)..... ۱۰۶
- ۲۰- حرکت اسلامی مرشم..... ۱۰۹
- ۲۱- جبهه النصره..... ۱۱۰
- ۲۲- خراسان..... ۱۱۱
- ۲۳- جیش المهاجرین و انصار..... ۱۱۱
- ۲۴- جبهه شام..... ۱۱۲
- ۲۵- جبهه اسلامی..... ۱۱۲
- ۲۶- جنبش مقاومت اسلامی فلسطین (حماس)..... ۱۱۲
- ۲۷- جهاد اسلامی فلسطین..... ۱۱۴
- ۲۸- اخوان المسلمین؛ اولین جنبش اسلامی معاصر..... ۱۱۵
- ۲۹- الشیاب..... ۱۳۱
- ۳۰- بوکو حرام..... ۱۳۲
- رادیکالیسم اسلامی؛ پراکندگی جغرافیایی و بازتاب فضائی..... ۱۳۳
- ۱- رادیکالیسم اسلامی در جنوب شرق آسیا..... ۱۳۵
- ۲- رادیکالیسم اسلامی در شبه قاره..... ۱۵۱
- ۳- رادیکالیسم اسلامی در آسیای مرکزی..... ۱۶۲
- ۴- رادیکالیسم اسلامی در قفقاز..... ۱۶۶
- رادیکالیسم اسلامی در خاورمیانه و شمال آفریقا..... ۱۶۹
- امنیتی شدن گفتمان اسلام سیاسی..... ۱۷۳

۱۷۵	رادیکالیسم اسلامی و تقابل ژئوپلیتیکی با غرب و حکومت‌های اسلامی وابسته
۱۹۰	اشغال سرزمینی
۱۹۲	جنگ نیابتی
۲۰۳	ژئوسکوریتی و تاثیر آن بر اوضاع سیاسی و اقتصادی کشورهای منطقه
۲۰۴	اوضاع سیاسی - امنیتی خاورمیانه
۲۱۵	اوضاع اقتصادی خاورمیانه
۲۱۷	اسرائیل و بهره برداری از بی نظمی منطقه‌ای
۲۲۵	بخش دوم
۲۲۵	مسلمانان اروپا: گرایش به رادیکالیسم اسلامی
۲۲۵	اسلام در اروپا
۲۳۰	رادیکالیسم اسلامی و جایگاه آن در اروپا
۲۴۰	اسلام ستیزی در غرب و عوامل آن
۲۴۰	۱- عوامل تاریخی
۲۴۰	۲- عامل برتری جمعیتی
۲۴۱	۳- عامل سیاسی غرب
۲۴۱	۴- عامل بیداری اسلامی
۲۴۲	۵- گسترش افراطی‌گری به نام اسلام
۲۴۵	تمدن اسلامی و احیاء ژئوپلیتیکی آن
۲۴۵	۱- بازگشت به اسلام
۲۴۶	۲- تلاش دانشمندان
۲۴۷	۳- خود باوری مسلمانان
۲۴۸	۴- وحدت اسلامی
۲۴۸	۵- نقش حکومت‌ها
۲۴۹	۶- امنیت
۲۴۹	۷- تعامل با جهان غرب
۲۵۰	- مراحل تعامل تمدن اسلام و غرب
۲۵۱	نتیجه گیری
۲۵۵	منبع و مآخذ

مقدمه

از جنگ دوم جهانی به بعد پدیده بنیادگرایی و بیدایش و رشد گروه‌های رادیکال اسلامی در سرتا سر جغرافیای سیاسی جهان اسلام از جنوب شرق آسیا گرفته تا غرب قاره آفریقا و از آسیای مرکزی و قفقاز گرفته تا کمربند شانزدهم و اورمیانه، از کشورهای با اکثریت مسلمان گرفته تا کشورهای دارای اقلیت مسلمان تبدیل به یکی از مایترین و شاید هم مهمترین پدیده سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دنیای معاصر شده است. این پدیده نه بدان مبارک که با تاسف از وضعیت کنونی جهان اسلام، به دنبال احیاء گذشته با شکوه امت اسلامی در عصر طلانی تمدن اسلامی بود، آثار آن گذشته از بازتاب منفی که در سطح کشورهای متبوع داشته، در سطح منطقه‌ای و جهانی نیز نمود داشته است. با توجه به همین اهمیت است که بیدایش و رشد این گروه‌های رادیکال اسلامی ذهن تحلیلگران را به خود جلب نموده است.

با وجود اینکه گروه‌های رادیکال، به اعتبار و حیثیت اسلام به عنوان یک دین صلح طلب، لعلمه زده‌اند و میزان افراطی‌گری آنها زمینه‌های رشد و توسعه امت اسلامی را به خود نموده است، نوشته‌هایی که بتواند در این زمینه روشنگری کند و منشأ بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی را برای افکار عمومی روشن نماید، کم است. در ایران این نقصان بیشتر احساس می‌شود چرا که کتابهایی که در مورد آراء و اندیشه‌های شخصیت‌های رادیکال از جمله ابن تیمیه، محمد بن عبدالوهاب و... نوشته می‌شود، نتوانسته برای خوانندگان به خوبی روشنگری نماید. بدون شک به استثناء تعداد معدودی

کتاب، مقاله و پایان نامه، کتابهای چندانی در ارتباط با اندیشمندان رادیکال اسلامی، بنیادگرایی و گروههای رادیکال اسلامی نوشته نشده است.

افول تمدن عظیم اسلامی که از یک سو ناشی از تهاجم مغولان و صلیبیون به بلاد اسلامی و از سوی دیگر افول خلافت عثمانی به عنوان ژئوپلیتیک عظیم جهان اسلام، به اندازه‌ای مخرب بود که گذشته از اینکه باعث گستاخی غرب به اسلام و جهان اسلام شد و متفکرانی چون هگل و ارنست رنان را به یأوه‌گویی علیه اسلام واداشت، باعث تالم و واکنش روشنفکران مسلمانی همچون سیدجمال، شایخ محمد عبده و رشید رضا نیز شد. سید جمال و شاگردانش که علت موفقیت غرب را تصفیه اندیشه‌یینی از خرافات می‌دانستند و معتقد بودند که چنین نسخه‌ای نیز باید برای جهان اسلام بیچیده شود، میراث تلاش فراوان و سالها تبلیغ و تبعید نتوانستند به آنچه که می‌خواستند برسند. مرگ این نسخه‌یته‌ها فرهیخته و دلسوز امت اسلامی که با جان و دل برای امت مایه گذاشتند به اندازه‌ای تاسف بار بود که دیگر بعد از مرگ آنان، کسی نبود که راه آنان را ادامه دهد. تنها کسی که در این زمینه میدان‌داری کرد و او هم به داستان پلید بریتانیای کبیر به درجه رفیع شهادت نایل آمد، حسن البنا، مصری بود. حسن البنا راه پیشرفت امت اسلامی را در اتحاد بین سنی و شیعه می‌دانست و در دیداری که با آبراهه کاشانی در جریان سفر حج در سالهای دهه ۱۹۴۰ میلادی داشت، بر این نکته تاکید کرد. اما غرب که او را خطرناک دید، باعث شهادت او در وطنش شد. هدف غرب از این اعمال کریه و ناپسند طرح ساختن اسلام از حالت اعتدالی و قرار دادن آن در ریل بنیادگرایی و رادیکالیسم بود چرا که با این کار از یک سو دین اسلام بر اساس افکار بنیادی در تضاد با مدرنیته قرار می‌گرفت و از سوی دیگر رادیکالیسم امت نشونت، کشتار و تفرقه در میان امت اسلامی می‌شود؛ چنانکه چنین نیز شده است.

اگر چه بنیادگراها و رادیکالها به گفته خود با این کار به دنبال احیاء گذشته با شکوه امت اسلامی بودند، اما گذشت زمان، اعمال شنیع آنها و سوء استفاده غرب از آنها، نشان داد که بد جور باز می‌خورده‌اند چرا که اعمال آنها در جغرافیای سیاسی جهان اسلام، فضای لازم را برای مانور غرب جهت بهره برداری اقتصادی و سیاسی فراهم کرده است. به عنوان نمونه به لحاظ اقتصادی به استثناء مالزی، اندونزی و تا اندازه‌ای ترکیه که به سمت توسعه گامهای مهمی برداشته‌اند، بیشتر کشورهای اسلامی علیرغم واقع شدن در حوزه ژئواستراتژی بحری، برخوردار از ثروت سرشار انرژی، واقع شدن

در کنار تنگه‌های مهم و استراتژیک و به طور کلی موقعیت مناسب ژئواستراتژیکی، ژئوپلیتیکی و ژئو-اقتصادی، جز کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شوند. به لحاظ سیاسی نیز وجود اختلاف و دو دستیگی میان کشورهای اسلامی باعث شد تا دونالد ترامپ از فرصت استفاده کرده و با رخنه‌ای که در میان امت اسلامی به وجود آمده است، قدس اولین قبله مسلمانان جهان را به عنوان پایتخت اسرائیل معرفی نماید. بدون شک بنیادگراها و رادیکالها باید بدانند که احیاء تمدن اسلامی با افراطی‌گری، زور شمشیر و خونریزی حاصل نمی‌شود، بلکه نیازمند خود باوری مسلمانان، دانش آنان، بازگشت به اسلام، اراده حاکمان اسلامی، امنیت و از همه مهمتر تعامل با غرب و بهره برداری از دانش و فن آن است. چنانکه آنان نیز روزگاری با مسلمانان چنین کردند. غربیان با دزدیدن آثار علمی مسلمانان و ترجمه و بعضا تالیف به نام خود، آن را به تکنولوژی تبدیل کردند.

با توجه به اهمیت این پدیده بنیادگرایی، رادیکالیسم اسلامی و آثار ژئوپلیتیکی آن در هزاره سوم و گستره آن در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی، انتشار یک اثر نوین که تا حدودی در برگیرنده این جریان اسلامی باشد ضروری است. با توجه به این ضرورت، نگارنده در صدد برآمد در حد وسیع و توان علمی خود به این وظیفه اسلامی همت گمارد و نوشته کنونی را برای آگاهی خوانندگان و علاقمندان پدیده اسلام سیاسی، بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی فراهم نموده و در دسترس آنها قرار دهد. هدف اصلی نگارنده این بود تا شرح مختصر و نسبتاً جامعی از چگونگی پیدایی، رشد و دگرگونی این عقاید و گروههای پرچمدار آن در اواسط قرن گذشته و شرایط فعلی را فراهم سازد تا معلوم شود که چگونه بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی رویکرد ژئوپلیتیکی به خود گرفته است و جغرافیای سیاسی جهان را به کانون تقابل ژئوپلیتیکی گروههای رادیکال اسلامی با حکومت‌های منطقه و قدرتهای غربی نموده است.

حسن کریمی

اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ دانشگاه تهران